

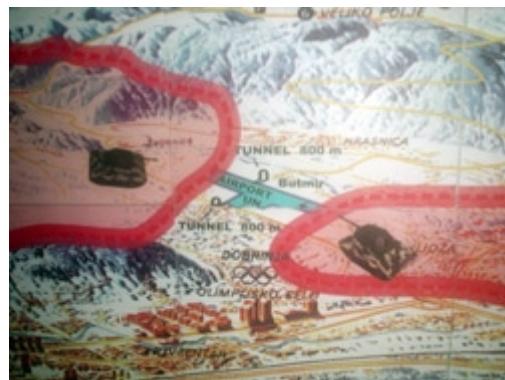
Suočavanje

SARAJEVSKI TUNEL

Darko Milosavljević *Novinar ANEM-a*

Grupi od stotinak ljudi, koji su nosili rančeve sa hranom, lekovima i municijom, trebalo je preko dva sata da pređu 800 metara tunela, u kome je voda bila do članaka. Naravno, oni nestrpljivi mogli su da okušaju sreću i pretrče aerodrom, ali tako su postajali isuviše laka meta za snajperiste.

U Sarajevu postoji muzej koji je posvećen tunelu, zahvaljujući kome je spašeno na hiljade života u vreme opsade grada od 1992. do 1995. godine. Uspomenu na tunel čuvaju porodica Kolar - Bajro i njihov sin Edis koji su tokom rata i učestvovali u njegovom kopanju. Oni su sačuvali sve ono što se koristilo pri izgradnji i korišćenju tunela : kolica koja su korišćena za prevoz materijala, alat kojim se kopao tunel, ruksake i vreće u kojima su Sarajlje nosile hranu, kolica kojima su se prevozili ranjenici i oružje. Sve je to smešteno u nekadašnjoj kući Kolarevih koja je sada muzej. Posetioci muzeja mogu pogledati dvadesetominutni film u kome se vidi kako je izgledao tunel u toku rata, njegova izgradnja, transport municije, hrane i ranjenika. Porodica Kolar uspela je da sačuva i originalni deo tunela u dužini od dvadeset metara. Ceo tunel nije sačuvan jer nije bilo dovoljno novca za njegovo održavanje. Tako se ubrzo nakon potpisivanja Dejtonskog sporazuma u novembru 1995. godine, kojim je u Bosni i Hercegovini zvanično završen rat, srušio i tunel, kao i svaka nuda psihopata da će ubijanjem tuđe dece stvoriti bolju budućnost za svoju.

Svetlo na kraju tunela

Kada je počeo rat u Bosni i Hercegovini jedina veza Sarajeva sa svetom bio je aerodrom Butmir koji su od jula 1992. godine kontrolisali vojnici SFOR-a. Srbi su već na početku rata zauzeli sva veća naselja oko Sarajeva : Iličići, Hadžići, Vogošću, Ilijaš i Grbavici. Sarajevo je bilo opkoljeno, bez vode, hrane, lekova, struje, plina i goriva. Ljudi su iz noći u noć pokušavali da pređu preko piste na slobodnu teritoriju. Neki su i uspeli. Edis Kolar kaže da je nekoliko stotina Sarajlja poginulo pokušavajući da pretrče aerodrom. Vojnici SFOR-a nisu dozvoljavali nikome da uđe, niti da napusti Sarajevo. Ako bi nekoga uhvatili, vraćali bi ga nazad. Tako je i Edis tek iz trećeg puta uspeo da izvede svog dedu iz Sarajeva. Svaki put kad bi ga Vojnici SFOR-a vraćali rizikovao je da ga pogodi snajperski metak.

Zbog opsade Sarajeva generalštab vojske Bosne i Hercegovine odlučio je da se napravi tunel ispod aerodroma Butmir (sadašnjeg Sarajevskog aerodroma). Početkom 1993. godine počelo je kopanje tunela : jedna grupa je počela kopanje iz Dobrinje, druga, dva meseca kasnije s druge strane aerodroma, u naselju Donji Kotorac, kod kuće porodice Kolar. Tunel je završen 30.jula 1993. godine oko devet sati uveče kada su dvojica ljudi, kopajući sa dve različite strane, uspeli da spoje ruke negde ispod aerodroma. Tog dana, Sarajevo je dobilo prolaz, odnosno vezu sa Butmirom, Igmanom i ostatkom teritorija koje su kontrolisale snage vojske Bosne i Hercegovine.

Plata za osam sati kopanja tunela bila je paklica cigareta, što i nije bilo malo s obzirom da je u vreme rata koštala 30 maraka! Pojedini pušači napuštali su borbene položaje da bi nekoliko dana kopali tunel.

Tunel su kopali rudari, pripadnici Civilne zaštite, ali i obični ljudi. Kopalo se 24 časa u tri smene. Za osam sati kopanja dobjala se paklica cigareta, što i nije bilo malo s obzirom da je u vreme rata koštala 30 maraka! Pojedini pušači napuštali su borbene položaje da bi nekoliko dana kopali tunel. Tunel je bio dugačak oko 800 metara, širok oko jedan a visok oko 1,5 metara. Grupi od stotinak ljudi, koji su nosili rančeve sa hranom, lekovima i municijom, trebalo je preko dva sata da, u polučućećem položaju, pređu 800 metara tunela, u kome je voda bila do članaka. Naravno, oni nestrpljivi mogli su da okušaju sreću i pretče aerodrom, ali tako su postajali laka meta za snajperiste. Prolazak ljudi kroz tunel odvijao se u dva smera, naizmenično. Kroz tunel je u toku dana prolazilo oko četiri hiljade ljudi, a tokom noći voženo je oko 20 tona materijala. Kroz tunel su prolazile i šine preko kojih su išla kolica koja su mogla da ponesu i do 300 kilograma tereta. U Sarajevo se kroz tunel unosilo sve : hrana, lekovi, ranjenici, naoružanje i municija. Od robe jedino je sarajevska „Drina“ dolazila iz grada. Kroz tunel je proterano čak i nekoliko koza. „Da smo svima to dozvolili, kroz tunel bi prolazila čitava stada - kaže Bajro Kolar, s obzirom da je u to vreme kilogram mesa u Sarajevu koštao 100 maraka.

Najdublja tačka tunela ispod aerodromske piste bila je pet metara, što je dovodilo do velikih problema sa podzemnim vodama na tom delu. Voda iz tunela se izbacivala pomoću pumpi. Ljudi su i danu i noću koristili tunel izuzev od 8 - 11 sati kada se vadila voda iz tunela ili su se zamenjivali drveni potporni stubovi i grede koji su zbog velike vlage brzo propadali.

Kroz tunel je sproveden i PTT kabl koji je omogućio komunikaciju između Sarajeva, i ostalih gradova, zatim kabl za električnu energiju, kao i cevovod kroz koji je prolazila nafta. Ljudi su ponekad gazili kroz vodu u tunelu dok im se u isto vreme, sa jedne strane nalazio kabl za struju koji je bio pod visokim naponim, a sa druge cev za naftu. Pored transporta municije i eksploziva, transport naftе je bio najopasniji jer je uvek postojala mogućnost da neka od granata pogodi cisternu koja je dovozila naftu i tako uništi sve oko tunela, pa i sam tunel. To se međutim nikad nije dogodilo, ali su granate dva puta pogodile ulaz ispred tunela kada je poginulo nekoliko desetina ljudi. To nije zaustavilo funkcionisanje tunela jer je celo Sarajevo zavisilo od materijala koji se kroz njega ubacivao. I tako je jedan ručno iskopan, uzak i nizak, mračan, vlažan, tunel spasao gotovo tri stotine hiljada Sarajlija. Od tunela danas je ostalo dvadesetak metara koji podsećaju na ratne dane u Sarajevu, ali i koji upozoravaju na zlo koje se, nadamo se, nikad više neće ponoviti.